

а также бесплатно получать копии этих решений. Однако законодатель, предоставив подобное право, не регламентировал должным образом процедуру получения процессуальных документов, затрагивающих права и интересы указанных участников уголовного процесса. Это утверждение можно отнести к редакции ст. 248 УПК Республики Беларусь, где речь идет о розыске обвиняемого (вышеперечисленные участники уголовного процесса не уведомляются о том, что розыск обвиняемого объявлен, однако данное обстоятельство самым непосредственным образом может затрагивать их права и законные интересы). Получается, что реализация своих прав в обозначенной части для данных участников уголовного процесса возможна только путем заявления соответствующего ходатайства, которое органами уголовного преследования может быть отклонено. Далеко не всегда процедура обжалования действий и решений органа, ведущего уголовный процесс, приводит к положительному результату в части защиты прав и законных интересов граждан при приостановлении предварительного расследования по уголовному делу.

Резюмируя вышеизложенное, можно констатировать, что уголовно-процессуальное законодательство в части защиты прав и свобод граждан при приостановлении предварительного расследования нуждается в дальнейшем совершенствовании.

1. По делу о проверке конституционности положений статьи 133, части первой статьи 218 и статьи 220 Уголовно-процессуального кодекса РСФСР в связи с жалобами граждан В.К. Борисова, Б.А. Кехмана, В.И. Монастырецкого, Д.И. Фуфлыгина и общества с ограниченной ответственностью «Моноком» [Электронный ресурс] : постановление Конституц. Суда Рос. Федерации, 23 марта 1999 г., № 5-П. Доступ из справ.-правовой системы «КонсультантПлюс. Россия».

2. Уголовное судопроизводство: теория и практика / А.С. Александров [и др.] ; под ред. Н.А. Колоколова. М., 2011.

УДК 343.14

А.М. Сяргейчык

ПАНЯЦЕ І КЛАСІФІКАЦЫЯ ДОКАЗАЎ І ІХ КРЫНІЦ У КРЫМІНАЛЬНА-ПРАЦЭСУАЛЬНЫМ ЗАКАНАДАЎСТВЕ УКРАЇНЫ

Усе неабходныя акалічнасці ў крымінальным працэсе ўстанаўліваюцца з дапамогай крымінальна-працэсуальных доказаў. Згодна з Крымінальным працэсуальным кодэксам Украіны (КПК) імі з'яўляюцца фактычныя даныя, атрыманыя ў прадугледжаным гэтым кодэксам парадку, на падста-

ве якіх следчы, пракурор, следчы суддзя і суд устанаўліваюць наяўнасць або адсутнасць фактаў і акалічнасцей, якія маюць значэнне для вядзення крымінальных спраў і падлягаюць даказванню (ч. 1 арт. 84).

Паняцце крымінальна-працэсуальнага доказу адрозніваецца ад паняцця доказу ў логіцы. «Доказ – лагічная працэдура, пры якой выраз, пра які пакуль невядома, ці праўдзівы ён, лагічна выводзіцца з выказванняў, праўдзівасць якіх ужо ўстаноўлена» (Берков В.Ф., Яскевич Я.С., Павлюкевич В.И. Логика : учеб. пособие. Минск, 1998. С. 240). Доказ у логіцы складаецца з трох частак: тэзіса, аргументаў і дэманстрацыі. Вядома, доказы ў агульналагічным сэнсе шырока прымяняюцца ў крымінальным працэсе, асабліва пры абгрунтаванні працэсуальных рашэнняў (пастановы, прыговоры і інш.), але ў далейшым мы будзем мець на ўвазе менавіта крымінальна-працэсуальныя доказы, г. зн. фактычныя даныя, звесткі аб фактах, акалічнасцях справы, якія выкарыстоўваюцца ў якасці аргументаў.

Пытанне аб тым, што трэба разумець пад фактычнымі данымі, пра якія гаворыцца ў законе, не знайшло адзінага вырашэння ў юрыдычнай літаратуры. Адны вучоныя лічаць, што фактычнымі данымі з'яўляюцца факты, другія – звесткі аб фактах, трэція – усё гэта разам.

Разуменне фактычных даных як звестак, атрыманых з названых у КПК (ч. 2 арт. 84) працэсуальных крыніц (паказанні, рэчавыя доказы, дакументы, заключэнні экспертаў), найбольш пашырана ў крымінальна-працэсуальнай дактрыне ў цяперашні час. Факты – падзеі, з'явы рэчаіснасці, якія нельга фізічна далучыць да справы. Аднак пры даказванні па крымінальнай справе следчы, пракурор і суддзі аперыруюць звесткамі аб гэтых падзеях і з'явах рэчаіснасці, бо яны зафіксаваны ў паказаннях дапытаных асоб, дакументах і іншых крыніцах доказаў. Нават пры непасрэдным успрыманні фактаў і акалічнасцей у ходзе правядзення следчых і судовых дзеянняў (агляд, даследаванне і т. п.) следчы або суддзі ў канчатковым выніку аперыруюць не гэтымі фактамі, а толькі звесткамі пра іх, якія зафіксаваны ва ўстаноўленым законам парадку ў пратаколах следчых дзеянняў і судавага пасяджэння.

Прадугледжаныя ч. 2 арт. 84 КПК паказанні, рэчавыя доказы і высновы экспертаў, з дапамогай якіх устанаўліваюцца фактычныя даныя, называюцца працэсуальнымі крыніцамі доказаў.

Паколькі ў працэсуальных крыніцах утрымліваюцца звесткі пра факты, акалічнасці справы, яны з'яўляюцца носбітамі доказаў. Толькі звесткі з такіх крыніц дапушчальна выкарыстоўваць у крымінальным працэсе ў якасці доказаў. Вядома, калі прасачыць увесь ланцуг прычынна-выніковых сувязяў, можна прыйсці да высновы, што крыніцай доказнай інфармацыі з'яўляецца сама падзея, бо яна пакінула сляды ў наваколь-

ним асяроддзе, якія потым у выніку працэсуальнай дзейнасці следчага і суда становяцца працэсуальнымі доказамі.

Уяўляецца, што варта не лічыць крыніцай доказаў саміх сведак, пацярпеўшых, падазроных, абвінавачаных, экспертаў, аўтараў працэсуальных і іншых дакументаў. Пакуль доказная інфармацыя, якую маюць пэўныя асобы, не атрымана ад іх і не зафіксавана ў прадугледжанай КПК форме, не выкладзена ў заключэнні эксперта, доказаў яшчэ няма і, значыць, няма іх крыніц, якія павінны быць ў справе. Пералічаных вышэй асоб дакладней было б называць носьбітамі магчымай доказнай інфармацыі.

Дакладнае і паслядоўнае адмежаванне доказаў як звестак пра факты, акалічнасці ад іх працэсуальных крыніц паслядоўна праводзіцца і ў крымінальным працэсуальным заканадаўстве Украіны. Так, напрыклад, КПК прама сцвярджае, што ў матывіровачнай частцы прыговору суд павінен прывесці доказы для пацвярджэння ўстаноўленых судом акалічнасцей, а таксама матывы няўлічвання асобных доказаў (падп. 3 п. 2 ч. 3 арт. 374).

Адпаведнае адмежаванне прасочваецца і пры класіфікацыі доказаў і іх працэсуальных крыніц. Толькі доказы, як фактычныя даныя, звесткі, могуць падзяляцца на прамыя і ўскосныя, абвінаваўчыя і апраўдальныя. Але першапачатковымі і вытворнымі могуць быць як доказы, так і іх крыніцы.

Падставай дзялення доказаў на прамыя і ўскосныя з'яўляецца дачыненне іх да канкрэтнай акалічнасці, якая падлягае доказу. Як вядома, прамыя доказы непасрэдна паказваюць на пэўную акалічнасць або на яе адсутнасць.

Ускосныя доказы, як і прамыя, таксама маюць важнае значэнне, але іх непасрэднае выкарыстанне ў крымінальным працэсе ўскладняецца. Неабходна, каб яны былі цесна ўзаемазвязаны, стваралі сістэму доказаў.

Адносна падазрэння ва ўчыненні злачынства, а таксама акалічнасцей, абцяжваючых або змякчаючых адказнасць, доказы класіфікуюцца ўкраінскім заканадаўцам на абвінаваўчыя і апраўдальныя.

Доказы па крыніцы атрымання звестак аб фактах, па характары фарміравання крыніцы доказаў бываюць першапачатковымі і вытворнымі. Першапачатковыя доказы і іх крыніцы яшчэ называюцца першаснымі. Такімі, напрыклад, з'яўляюцца паказанні сведкі-відавочцы, арыгінал дакумента і інш. Паказанні сведкі з чужых слоў – вытворны доказ. Пры гэтым, як вынікае з агульнага сэнсу арт. 97 КПК, калі крыніца даных з паведамленняў сведкі невядома (напрыклад, паказанні па чутках), яны не прызнаюцца доказам, як і падобныя паказанні пацярпеўшых, падазроных, абвінавачаных. Вытворнай крыніцай доказаў з'яўляецца копія дакумента.

Падводзячы вынік, можна зрабіць наступныя высновы.

У адпаведнасці з КПК Украіны доказамі ў крымінальным працэсе з'яўляюцца фактычныя даныя, атрыманыя ў прадугледжаным крымінальным працэсуальным законам парадку, на падставе якіх следчы, пракурор, следчы суддзя і суд устанаўліваюць наяўнасць або адсутнасць фактаў і акалічнасцей, якія маюць значэнне для выдзялення крымінальнай справы і падлягаюць даказванню.

У якасці доказаў у крымінальным працэсе Украіны выкарыстоўваюцца паказанні сведак, пацярпеўшага, падазронага і абвінавачанага, рэчавыя доказы, заключэнні экспертаў, пратаколы следчых і судовых дзеянняў і іншыя дакументы.

Не могуць служыць доказамі фактычныя даныя, крыніца і спосаб атрымання якіх невядомыя або забароненыя законам, а таксама даныя, атрыманыя незаконным шляхам.

У крымінальным працэсуальным заканадаўстве Украіны паслядоўна праводзіцца адмежаванне доказаў як звестак пра факты, акалічнасці ад іх працэсуальных крыніц.

УДК 343

В.В. Тропин, А.С. Зубко

О ПРОБЛЕМАХ РАССЛЕДОВАНИЯ УГОЛОВНЫХ ДЕЛ, СВЯЗАННЫХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ПОДДЕЛЬНЫХ ДОКУМЕНТОВ ПРИ ПЕРЕСЕЧЕНИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАНИЦЫ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Производство дознания по преступлениям, предусмотренным ст. 380 Уголовного кодекса Республики Беларусь, в соответствии со ст. 37 Уголовно-процессуального кодекса Республики Беларусь входит в компетенцию органов пограничной службы в случае, если данное преступление выявляется при выполнении возложенных на органы пограничной службы задач. Указанное преступление в большинстве случаев обнаруживается при проведении пограничного контроля в пунктах пропуска через Государственную границу Республики Беларусь.

В практике преобладают случаи, когда используются заведомо подложные документы, частично поддельные документы, полностью поддельные документы для выезда из Республики Беларусь.

В настоящее время у правоохранительных органов, в том числе у органов пограничной службы, отсутствует возможность избрать меру пресечения в виде заключения под стражу в соответствии со ст. 126 УПК в отношении лиц, использующих подложные документы при пересечении